

კირონ ქართლის
კათალიკოსისა და
კიროს ალექსანდრიელის
იდენტიფიკაციისათვის

ახლანან ჩვენს მეცნიერებაში წამოიჭრა კი-
დევ ერთი ახალი პიპოთეზა, რომელიც თა-
ვისებურად წარმოგვიდგენს VII საუკუნის
I ნახევარში ერთი ქართველი მოღვაწის
წვლილს ბიზანტიის პოლიტიკურსა და
კულტურულ ცხოვრებაში. ახალგაზრდა მკვლევარმა ზ. ალექსი-
ძემ სცადა VII საუკუნის ცნობილი ქართველი მოღვაწის კირონ II
კირონ ქართლის კათალიკოსის იდენტიფიკაცია კიროს ალექსანდ-
რიელთან (იგივე კიროს ფაზისელთან).

კირონ ქართლის კათალიკოსს დიდი დამსახურება მიუძღვის სა-
ქართველოს სახელმწიფოსა და ქართველი ხალხის წინაშე. კირონმა
VII საუკუნის დასაწყისში ქართული ეკლესია გამოიწინა რა აღმოსავ-
ლური მონოფიზიტური ეკლესიისაგან, გადაიყვანა ქალკედონიტობა-
ზე და ქართული კულტურა მკვეთრად დააყენა ეროვნულ გზაზე.

კიროს ალექსანდრიელი ბიზანტიის ისტორიაში ძალზე ცნობილი
პიროვნებაა. იგი ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ფაზისის მიტროპოლიტი
იყო, ჰერაკლე კეისრის პოლიტიკური მოკავშირე გახდა და უპირის-
პირდებოდა რა სპარსეთს, მხურვალე მონაწილეობას ღებულობდა
მცირე აზიის ბიზანტიისათვის დამორჩილებაში. შემდგომში იგი
ალექსანდრიის პატრიარქის პოსტიდან თავგამოდებით იბრძოდა,
რომ დაეხსნა ქალაქი ალექსანდრია და დაეფარა მისი ქრისტიანული
ეკლესია არაბთა განადგურებისაგან. კიროს ალექსანდრიელის სა-
ხელთანაა დაკავშირებული ქრისტიანული ეკლესიის ერთი სექტის —
მონოთელიტობის ჩამოყალიბების, განვითარებისა და ორთოდოქსა-
ლურ ეკლესიასთან მისი ურთიერთობის მთელი ისტორია. მეექვსე
მსოფლიო საეკლესიო კრებამ 681 წელს კიროსის ნაწერები დააწვე-
ვინა. ისტორიას შემორჩა კიროსის მიერ 633 წელს შედგენილი 9
თავის შემცველი მონოთელიტური ტრაქტატი.

რა საბუთებს ეყრდნობა მკვლევარი ამ ორი მოღვაწის — კირონ
ქართლის კათალიკოსისა და კიროს ალექსანდრიელის ანუ კიროს ფა-
ზისელის იდენტიფიკაციაში? ზ. ალექსიძის ძირითადი თეზისები
ასეთია (5, გვ. 266—272):

1. სახელები: კიროს და კირონ ერთი ძირიდან არის ნაწარმოები
და ერთმანეთის იდენტური ჩანს.

2. მონოთელიტური მიმართულების ქრისტიანები არიან მარ-
ონიტები. მათი ერესიარხი უნდა იყოს კიროს ალექსანდრიელი. სა-
ფიქრებელია, რომ სახელი მარონ ამ სექტამ ერესიარხის კირონ
ალექსანდრიელისაგან მიიღო. ცნობილია, რომ სირიაში გავრცელებ-
ული იყო „კირ“ ძირიანი საკათალიკოსო სახელების სირიულად

„მარ“ ძირით ნაწარმოებ სახელებად გადაკეთება. ამდენად მარონ
სახელი ზუსტი გადაღებაა სირიულად კირონ სახელისა.

3. კიროს ფაზისელი ანუ კიროს ალექსანდრიელი აშკარად არ
იყო ბერძენი, რადგანაც ეგვიპტეში არაბებთან დადებული კაპიტუ-
ლაციის აქტში შეიტანა მუხლი, რომელიც ითვალისწინებდა ბერძენ-
ების ქალაქიდან ვასახლებას.

4. კირონ ქართლის კათალიკოსი ამავე დროს ეგრისის მიტრო-
პოლიტიც იყო. ამას უშუალოდ ადასტურებს სომხური მწერლობის
ცნობა. ქართული საისტორიო მწერლობის ცნობითაც ვგებულობთ,
რომ კირონ ქართლის კათალიკოსის დროს ქართლისა და ეგრისის
ეკლესიები ერთიანია. აქედან გამომდინარე შეიძლება ვიფიქროთ,
რომ, როდესაც პოლიტიკური მდგომარეობის გამო კირონი იძულებ-
ულია ქართლი დატოვოს, იგი, როგორც ბიზანტიის მოკავშირე, ეგ-
რისის მიტროპოლიტის თანამდებობაზე რჩება და ამდენად კიროს
ფაზისელადაც შეიძლება იხსენიებოდეს ბერძნულ წყაროებში. ამ ვა-
რაუდს ადასტურებს ისიც, რომ კირონ ქართლის კათალიკოსის მოღ-
ვაწეობის ქრონოლოგიას უშუალოდ აგრძელებს კიროს ფაზისელის
მოღვაწეობის ქრონოლოგია.

5. ჩვენამდე მოღწეული წყაროებით კირონ ქართლის კათალიკო-
სი თავისი ინტელექტით, შეხედულებებით, ინტერესებითა და პრაქ-
ტიკული მოღვაწეობის მეთოდებით სწორედ იმგვარი პიროვნება
ჩანს, როგორც კიროს ფაზისელი ანუ კიროს ალექსანდრიელი იყო.
ჯერ ერთი, კირონ ქართლის კათალიკოსი, სომხური წყაროების მი-
ჯერ ერთი, კირონ ქართლის კათალიკოსი, სომხური წყაროების მი-
ხედვით, დიდად განსწავლული ჩანს თეოლოგიასა და ბერძნულ ენა-
ში. მეორეც, კიროს ალექსანდრიელი დიდი ენერჯის და ძლიერი
ნებისყოფის პოლიტიკური მოღვაწე იყო. იბრძოდა უკომპრომისოდ,
მძიმე სიტუაციაშიც კი; ასევე მოქმედებდა ქართლის კათალიკოსი
კირონიც. მესამეც, როგორც მიჩნეულია, VII საუკუნის დასაწყისი-
დან ჩამოყალიბებული ქრისტიანულ-თეოლოგიური მიმდინარეობის
მონოთელიტის განწყობილების წყაროდ სომხურ-სირიული
წრეები ითვლება და, სპეციალისტების აზრით, ყველა მონოთელიტი
მოღვაწე სომხურ-სირიულ წრეშია გაზრდილი: კიროს ფაზისელი კი
მონოთელიტური მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერია. სწორედ ქართ-
ლის კათალიკოსი კირონი იყო თავისი აღზრდით დაკავშირებული
სომხეთთან. სწორედ იქ, დიოფიზიტ-მონოფიზიტთა ურთიერთობაში,
ჩამოყალიბდა მისი აზროვნება და, საფიქრებელია, ამდენად იყო
ახლოს მის აზროვნებასთან მონოთელიტობის არსი, რომელიც დიო-
ფიზიტ-მონოფიზიტთა გარკვეულად მორიგებაში მდგომარეობდა.
მართლაც და, მონოთელიტური მოძრაობა მოწოდებული იყო დიო-

ეგრისიდან ეგვიპტეში გადასული კიროს ალექსანდრიელი. ამავე ხაზს ატარებდა ქართლში კიროს კათალიკოსი. მეოთხეც, ქართლისა და სომხეთის პოლიტიკური და იდეოლოგიური ორიენტაციის საკითხი კიროს კათალიკოსის მოღვაწეობის ძირითადი საკითხია. ამავე პრობლემით დაინტერესებულა, მასში ერევა და აგვარებს კიროს ფაზისელი ჰერაკლე კეისართან ერთად. კიროს ფაზისელი ჰერაკლე კეისრის მრჩეველია ქართლისა და სომხეთის საკითხში.

6. VII საუკუნის დასაწყისში ქართლში გავრცელდა ე. წ. ჯვრის ტიპის საეკლესიო მშენებლობა. ასეთი ნაგებობები 630 წლამდე შენდება ეგრისშიც. ეს ერთიანი საეკლესიო სტილის არსებობა ქართლსა და ეგრისში ემთხვევა სწორედ კიროს კათალიკოსის და კიროს ფაზისელის მოღვაწეობას. აქვე უნდა გავიხსენოთ ისიც, რომ ეგვიპტის ტერიტორიაზე აღმოჩენილია ქართული ტიპის ეკლესია, რომელიც სწორედ კიროსის იქ მოღვაწეობის ხანაში შეიძლება აგებულიყო.

7. კიროს ალექსანდრიელი არაბულ წყაროებში ზოგჯერ კათალიკოსად იწოდა. პატრიარქს ბერძნულ-ეგვიპტურ სამყაროში ასეთი სახელით საზოგადოდ არ მოიხსენებენ, მაშინ როცა ეს გარემოება ქართულ-სომხურ არეალში გავრცელებულია.

8. პირველწყაროებში აშკარად ჩანს, რომ კიროს ალექსანდრიელს ჰყავდა ცოლი და ქალიშვილი. სამეცნიერო ლიტერატურაში კი მიჩნეულია, რომ ცნობა კიროსის ცოლიანობის შესახებ არის ლეგენდა, რადგანაც კიროსი პატრიარქი იყო და არ შეიძლება იყო ცოლიანობა. ქართული წყაროების მიხედვით, კიროს კათალიკოსი ცოლიანი იყო. პირველწყაროებში ცნობილია, რომ კიროს ალექსანდრიელის ცოლი განთქმული იყო ვენახის მოვლა-პატრონობით. საფიქრებელია, ეს გარემოება მიუთითებდეს მის კავკასიურ წარმოშობაზე. კიროს ალექსანდრიელის ქალიშვილს სახელად ერქვა არმან უშ. ეს სახელი აშკარად სომხური ეტიმოლოგიის მქონეა. კიროს ქართლის კათალიკოსმა ახალგაზრდობა სომხეთში გაატარა და დაახლოებით 35 წლის ასაკში დაბრუნდა საქართველოში. საფიქრებელია, რომ კიროსმა სომხური სახელი ქალიშვილს მაშინ შეარქვა, როცა სომხეთში ცხოვრობდა და სომხური ეკლესიის მსახური იყო. ასეთი სახელი გამართლებულია სომხურ-ქართული კულტურული ერთიანობის ფონზე, რომელიც VI საუკუნეში იყო.

9. სომხურ წყაროებში არის ცნობა, რომ კიროს კათალიკოსს მძიმე სნეულება შეეყარა და გარდაიცვალა. არაბული და კოპტური

წყაროებშიც ცნობილია კიროსის სნეულება. სნეულების მსხვერპლი გახდა.

10. კიროს ალექსანდრიელის მამის სახელი უნდა ყოფილიყო გრიგორი იმ ფორმით, რა ფორმისაც გავრცელებული იყო ეს სახელი სომხურ-ქართულ სამყაროში.

11. კიროს ალექსანდრიელი არაბულ წყაროებში იწოდება კავკასიელად (ალ — მუკავკასი).

12. კიროს ალექსანდრიელი არაბულ წყაროებში მოიხსენიება სახელით ḡuriḡ (guriḡ), რაც, საფიქრებელია, ქართველს აღნიშნავდეს.

13. მეექვსე საეკლესიო კრებამ 681 წელს აკრძალა კიროს ალექსანდრიელის ნაწერები და ეს უკანასკნელი ერეტიკოსად გამოაცხადა. ქართულ ეკლესიას არ შემოუწახავს კიროს კათალიკოსის ნაწერები. უფრო მეტიც, ქართული საეკლესიო წყაროები ჩქმალავენ მის დამსახურებას და თვით მის სახელსაც კი.

მოყვანილი საბუთების საფუძველზე ამ ორი მოღვაწის იდენტიფიკაციის შემდეგ ზ. ალექსიძეს ასე წარმოუდგება ამ მოღვაწის — კიროს ქართლის კათალიკოსის, ეგრისის მიტროპოლიტის და ალექსანდრიის პატრიარქის პიროვნება:

კიროს ქართლის კათალიკოსი უნდა დაბადებულიყო დაახლოებით VI საუკუნის 70-იან წლებში. წარმოშობით იგი უნდა ყოფილიყო ქართლის ერისთავთა კლარჯულ-ჯავახური შტოდან. ყრმობისას იგი მძევლად თუ ტყვედ წაუყვანიათ სოფელ სკუტრიდან და მოხვედრილა ქალაქ ნიკოპოლისში. აქ იგი თხუთმეტწლიწადს სწავლობდა. შემდეგში კიროსი გადავიდა და დასახლდა სომხეთში, ქ. დვინში, სადაც მალე დვინის კათალიკოს უხუცესი და აირარატის გვარის ქორეპისკოპოსი გახდა. ხუთი წლის შემდეგ გარდაიცვალა ქართლის კათალიკოსი. ქართულმა ეკლესიამ საკათალიკოსო ტახტისათვის შესაფერის კანდიდატად კიროსი ცნო და მანაც მიიღო ეს ხარისხი. კიროსი საოცრად ძლიერი და მტკიცე ნებისყოფის პიროვნება გამოდგა. მან კათალიკოსის ნებას დაუმორჩილა როგორც სასულიერო, ასევე საერო ხელისუფლება და მთელი ქართლის მასშტაბით დაიწყო თანმიმდევრული საშინაო და საგარეო პროგრამის გატარება. კიროსმა კურსი აიღო ბიზანტიისაკენ და დაუბრისპირდა სპარსეთს. სპარსული ორიენტაციის მქონე ერისმთავარი სტეფანოზი კიროსის ერთგულმა ადარნასემ შეცვალა. კიროსმა ქართლის ცხოვრებაში უდიდესი ეროვნული მნიშვნელობის ნაბიჯი გადადგა: ეროვნული ნაციონალიზაციისათვის, სპარსეთის იდეოლოგიური გავ-

ლენის ჩამოშორებისა და ქვეყანაში ევროპული (ბიზანტიური) კულტურისათვის გზის გასახსნელად ქართლი მონოფიზიტობიდან ქალკედონიტობაზე მთაქცია. ალბათ, სწორედ ამ დროს, სწორედ ბიზანტიის ეკლესიისა და იმპერიის მესვეურთა ხელშეწყობით ქართლის საკათალიკოსოს ფაზისის (ეგრისის) საარქიეპისკოპოსოც შეუერთდა და ქართლის კათალიკოსი ეგრისის მიტროპოლიტიც გახდა. ქართლის ოფიციალური ქრისტიანული მრწამსი დიოფიზიტური გახდა, მაგრამ კირონი ახერხებდა, რომ ქვეყანაში გარკვეული შემწყნარებლური საეკლესიო პოლიტიკა გაეტარებინა. ქართლში რჩებოდნენ მონოფიზიტი ეპისკოპოსებიც და საეპისკოპოსო საყდრებს იკავებდნენ ნესტორიანებიც. კირონი მსოფლიო ეკლესიის მესვეურებს გარკვეულად უთანხმებდა თავის პოლიტიკას. ნესტორიანთა თავისებურ შემწყნარებლობაზე მან დასტურიც კი მიიღო რომის პაპისაგან, რომელსაც შეკითხვის წერილი მისწერა. ქართლის კათალიკოსი ქრისტიანული სექტების მიმართ უნიონალური პოლიტიკის გატარებას ცდილობდა. მაგრამ იგი შეუწყნარებელი იყო იმათ მიმართ, ვინც მის პოლიტიკას არ ემორჩილებოდა. კირონი ატარებს მკვეთრ ეროვნულ პოლიტიკას. იგი იწყებს ქართლის ტერიტორიაზე არსებული არაქართული თემების გაქართველებას, მათთვის სავალდებულო სამღვდელმსახურთა ენად ქართულის გამოცხადებით. „მზადდება ნიადაგი იმისათვის, რომ პოლიტიკურად „ქართველი“ რელიგიურად და ნაციონალურად „ქართველად“ იქცეს“ (5, გვ. 269—270). ყოველივე ამის თაობაზე იწყება კონფლიქტი ქართლის კათალიკოსისა და ცურტავის ქართულ-სომხურ ენოვან სამწყსოს ეპისკოპოსს მოსე ელივარდელს შორის. მოსემ კონფლიქტში სომხეთის ეკლესიის მესვეურებიც ჩაითრია და ქართულ და სომხურ ეკლესიებს შორის რელიგიურ-ნაციონალური ბეჭობა გაიმართა, რაც ამ ორი ეკლესიის ოფიციალური გათიშვით დასრულდა. მალე სპარსეთი ახერხებს ბიზანტიაზე გადასწყვეტი უპირატესობის მოპოვებას და ერევა მისი გაგლენის ქვეშ მოქცეული ქვეყნების საშინაო საქმეებში. 613 თუ 618 წლებში შედგა ე. წ. „სპარსული კრება“, რომელმაც აღმოსავლეთის ქვეყნების ოფიციალურ ქრისტიანულ სარწმუნოებად სომხური ქრისტიანობა მიიჩნია. ამ კრებამ ქალკედონიტ მოღვაწეებს წინადადება მისცა ან მიეღოთ მონოფიზიტობა (სომხური სარწმუნოება), ან კიდევ დაეტოვებინათ თავიანთი სამწყსო. კირონი ქართლის კათალიკოსი ტოვებს ქართლს და გადადის ეგრისში. ამიერიდან იგი მხოლოდ ეგრისის მიტროპოლიტია და ბერძნულ წყაროებშიც მოხსენებულა კიროს ფაზისელის სახელით. კიროს ფაზისელი აქაც ახერხებს ქვეყნის საღვეების საკუთარ ხელში თავმოყრას. ეგრისში მიმ-

დინარეობს ჯვრის ტიპის საეკლესიო ტაძრების მშენებლობა. კიროსი ბიზანტიის კეისრის ჰერაკლეს მტკიცე მოკავშირე ხდება. კიროსი აწარმოებს საზარებთან მოლაპარაკებას; მასვე გადმოჰყავს ჰერაკლეს მხარეზე აფხაზები; მისივე მონაწილეობით ხსდებიან ჰერაკლეს ლაშქარში იბერიელებიც. ჰერაკლე კეისრისა და კიროს ფაზისელის თანამშრომლობით შემუშავდა ახალი რელიგიური მიმდინარეობა მონოთელიტობა. კიროს ფაზისელი ახლაც ამყარებს კავშირს მსოფლიო ეკლესიის მესვეურებთან; კერძოდ, წერილობით ეთათბირება კონსტანტინეპოლის პატრიარქს. მონოთელიტობის ნიადაგზე უნდა მომხდარიყო ქალკედონებისა და მონოფიზიტების შერიგება. ჰერაკლე კეისარი დიდ წარმატებებს აღწევს. ქართლი კვლავ მის მხარეზეა, სომხეთიც დაემორჩილა ახალ მოძღვრებას. ქართლში ხორციელდება კიროსის ძველი ჩანაფიქრი. ქართლის ერისმთავარი კვლავ ადარნასე ხდება. ჰერაკლე კეისარი ხედავს კიროს ფაზისელის დიდ უნარსა და ენერგიას; გრძნობს, რომ მას უფრო დიდი სამოღვაწეო ასპარეზი სჭირდება და გადაჰყავს ალექსანდრიის პატრიარქად და ეგვიპტის განმგებლად. აქაც კიროსის ხელში იყრის ქვეყნის საეკლესიო და საერო უფლება. 633 წელს კიროსმა გამოსცა 9 თავისაგან შემდგარი მონოთელიტური ტრაქტატი, რომლის ნიადაგზედაც უნდა გაერთიანებულიყო აღმოსავლეთის ეკლესია. ბიზანტიის იმპერიის პროვინციები თითქოს ერთიანი მრწამსის ქვეშ ერთიანდებოდნენ. ახალ იდეოლოგიას დაემორჩილა მონოფიზიტობა. მაგრამ სწორედ ამ დროს მონოთელიტობას წინ აღუდგნენ ორთოდოქსი ქალკედონიტები სოფრონ პალესტინელის მეთაურობით. კიროს ალექსანდრიელის ერთგულმა მოკავშირეებმა — ჰერაკლე კეისარმა და სერგი კონსტანტინეპოლელმა უკან დაიხიეს. კიროსი კი შეუპოვრად იდგა თავის პოზიციებზე, თუმცა იგი ორმხრივი ბრძოლის ცეცხლში იყო მოქცეული. მას დაუპირისპირდნენ როგორც მონოფიზიტები, ასევე ქალკედონელები. ამ დროს ახალი საფრთხე დაატყდა თავს კიროსს. ეგვიპტეს მოადგნენ არაბები. კიროს ალექსანდრიელი ქვეყნის გადასარჩენად ერთადერთ გზას ხედავს: გადაუხადოს არაბებს დიდი ფულადი კონტრიბუცია, შერთოს ამრს ცოლად ჰერაკლე კეისრის ერთ-ერთი ქალიშვილი და არაბთა სარდალი ქრისტიანობაზე მთაქციოს. ჰერაკლემ კიროსის გეგმა დალატად მიიჩნია და პატრიარქი კონსტანტინეპოლში გაიწვია. კონსტანტინეპოლში კი მოხუც პატრიარქს სახელმწიფოს დალატი დასწამეს და სიკვდილით დასჯით დაემუქრნენ. 640 წელს იგი გადაასახლეს. 641 წლის 11 თებერვალს ჰერაკლე კეისარი გარდაიცვალა. მისმა მემკვიდრეებმა ეგვიპტეში აწეწილი საქმეების მოსაგვარებლად

641 წლის 14 სექტემბერს თავის უფლებებში აღადგინეს კიროს ალექსანდრიელი და ეგვიპტეში დააბრუნეს. ქალაქი აღტაცებით შეხვდა პატრიარქს. კიროსმა ალექსანდრიის გადასარჩენად აღრე განზრახული საზავო ხელშეკრულება დადო არაბთა ამრთან. ეს კი ფაქტიურად ალექსანდრიის კაპიტულაციას ნიშნავდა. მოსახლეობა აღაშფოთა ამ ამბავმა და პატრიარქი მხოლოდ ბრწყინვალე ორატორობამ იხსნა ჩაქოლებისაგან. ამ პერიოდში კვლავ დაიბრუნა ბიზანტიაში ხმები კიროსის ღალატის შესახებ. კიროსმა დაჰკარგა ყველა მომხრე. 642 წლის 21 მარტს იგი მძიმე სნეულებით გარდაიცვალა. ისტორიამ ამ საინტერესო პიროვნებას კიდევ უფრო მძიმე მსჯავრი გამოუტანა — იგი მწვალებლად აღიარეს როგორც დიოფიზიტებმა, ასევე მონოფიზიტებმა. მას ღალატი დასწამა როგორც ბიზანტიის სამეფო კარმა, ასევე ქალაქ ალექსანდრიის მოსახლეობამ. 681 წელს საეკლესიო კრებამ მისი შრომების დაწვა მოითხოვა. მისი დამსახურება მალე ყველას დაავიწყდა. საქმე იქამდე მივიდა, რომ კიროსის სახელი ქართულმა ეკლესიამაც მიჩქმალა და დაივიწყა.

ევაგრე პონტოელი 1959 წელს აკად. კ. კეკელიძემ წამოაყენა თეორია, რომლის მიხედვითაც IV საუკუნის ცნობილი მისტიკოსი მწერალი ევაგრე პონტოელი ერთგულად წარმოშობით ქართველი უნდა იყოს (38)¹.

ევაგრე დაიბადა 346 წელს პონტოში. აქვე მიიღო განათლება. იგი იყო მოწაფე ცნობილი სოფისტის ლიბანიოსის და ფილოსოფოსის ანდარაგაფიასი. ახალგაზრდობაში იგი მოღვაწეობდა ორი დიდი კაპადოკიელის — ბასილ დიდისა და გრიგოლ ნაზიანზელის ხელმძღვანელობით. იგი ჯერ ბასილ დიდთან მოღვაწეობდა, რომელმაც იგი „წიგნის მკითხველად“ დაადგინა ეკლესიაში, ხოლო შემდეგ გრიგოლ დვთისმეტყველმა აკურთხა დიაკვნად. 379 წელს ევაგრე კაპადოკიიდან კონსტანტინეპოლში გადაჰყვა გრიგოლ დვთისმეტყველს, რომელიც აქ პატრიარქად დაადგინეს. ევაგრეს კონფლიქტი მოსვლია ერთ-ერთ კონსტანტინეპოლელ დიდებულთან, 382 წელს დაუტოვებია ბიზანტიის დედაქალაქი და გაქცეულა იერუსალიმში, სადაც ბერადაც შემდგარა. აქედან იგი გადასულა ეგვიპტის უდაბნოში და იქ მოღვაწეობდა. უდაბნოში ყოფნისას მას არ გაუწყვეტია კავშირი ქრისტიანული ეკლესიის იმდროინდელ გამოჩენილ მოღვაწეებთან. ის იყო მოწაფე მაკარი ეგვიპტისა.

¹ ევაგრე პონტოელი რომ ერთგულად ქართველია, უფრო აღრე მიუთითა მ. თარხნიშვილმა (199, გვ. 24).

ტილისა, ხოლო მასწავლებელი პალადი ელენეპოელი ისა. ევაგრე გარდაიცვალა 399 წელს.

ევაგრე თავისი დროის გამოჩენილი მოაზროვნე იყო. იგი ეკუთვნოდა ასკეტთა იმ რიცხვს, რომლებიც ცდილობდნენ ფილოსოფიურად დაესაბუთებინათ და გაემართლებინათ ასკეტიზმი. იგი მიმდევარი იყო ცნობილი ფილოსოფოსის ორიგენისა, რომელიც ამტკიცებდა აღამიანის სულის წინაარსებობას და ჯოჯოხეთის ტანჯვა-წამებათა დასასრულს. ამიტომაც, მეხუთე მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე, როდესაც ორიგენი და მისი თხზულებანი შეაჩვენეს, მასთან ერთად ერეტიკოსად ჩათვალეს ევაგრე პონტოელიც. ევაგრემ დიდი როლი ითამაშა ქრისტიანული ასკეტიზმის ფილოსოფიის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში. მან შექმნა ერესად მიჩნეული მოძღვრება „უენებელობისათვის“ (ἀπειθεα) და ლიტერატურულად გააფორმა მოძღვრება „რვათათვს გულის-სიტყუათა“. ევაგრეს გავლენას განიცდიდნენ ცნობილი მოღვაწეები: პალადი ელენეპოელი, იოანე კასიანე, მაქსიმე აღმსარებელი, პეტრე დამასკელი, თეოდორე ედესელი და სხვები. ევაგრე გამოჩენილი მწერალი ყოფილა, მაგრამ მისი შემოქმედება ჩვენამდე სრული სახით არაა მოღწეული. ევაგრეს თხზულებები დღემდე მოღწეულია ბერძნულად, ლათინურად, სირიულად, კობტურად, ქართულად და სომხურად. ევაგრეს ქართულ თარგმანებზე, რომლებიც დაცულია X—XI საუკუნეების მიჯნის სინას მთის № 35 ხელნაწერში. პირველად მიუთითა კ. კეკელიძემ და აღნიშნა, რომ მათი მთარგმნელი უნდა იყოს ექვთიმე ათონელი (38, გვ. 8—9, 15). ქართულ თარგმანში მის თხზულებათაგან ცნობილია: 1. თქმული მონაზონთა მიმართ (Migne, PG., t. 40, col. 1277c); 2. წესი ახლად მონაზონქმნილთათვის; 3. თქმულნი რვათათვს გულის-სიტყუათა, რომელნიც მოვლენან კაცისა ზედა (Migne, PG., t. 40, col. 1221 — 1224); 4. მათვე რვათათვს გულის-სიტყუათა (Migne, PG., t. 40, col. 1224); 5. თანაშეუღვლილთათვის: ნაყროვანება—მარხვა, სიძვა—სიწმიდე, ვეცხლის მოყუარეობა—ნებსით უპოვრება, მწუხარება—სიხარული, რისხვა—სულგრძელება, ამპარტავნება—სიმდაბლე, სიმდაბლე—ცულზუაობა; 6. ეპისტ. „სასურველსა და საყუარელსა ვგლოგის“ (იხ. 38, გვ. 6-9).

როგორ ამტკიცებს კ. კეკელიძე, რომ ევაგრე პონტოელი წარმოშობით ქართველი იყო?

ევაგრეს მოწაფემ პალადი ელენეპოელმა 420 წელს დაწერა შრომა, რომელსაც „ლავსაიკონი“ ეწოდება. ამ შრომის გულგატეხვით გამოცემაში იკითხება, რომ ევაგრე იყო პონტოდან, კერძოდ იბე-